

PROSINEC 2016

Číslo 12

Ročník XXV.

WWW.KOKTEJL.CZ

KOKTEJL

VŠECHNY CHUTĚ SVĚTA

VAMPÝR NEBO VYDĚDĚNEC?

Rekonstrukce
podoby údajného
upíra z Čelákovic

str. 10

ZLATÉ POBŘEŽÍ
Ghana str. 18

PESTŘÍ
trogoni str. 52

ZÁHADA JMÉNEM
Vráz str. 80

Ročník XXV.

Číslo 12

Prosinec 2016

9 771210 435029

Cena 49 Kč/2,49 € (pro předplatitele 45 Kč/2,39 €)

VAMPÝR

nebo
vyděděnec?

Odhalování tajemství pohřebiště z Čelákovic
s MARTINEM DLOUHÝM

Trojrozměrná vizualizace **možné tváře muže**
z hrobu číslo 8 z pohřebiště v Čelákovících.

Expozice hrobu číslo 8 v muzeu v Čelákovcích. Lebka tohoto muže byla též použita pro 3D vizualizaci tváře.

FOTO: MARTIN DLOUHÝ

Pan František Zmek jistě nečekal, když se v Čelákovcích v červenci 1966 vydal kopat vodovodní přípojku ke svému domu, že narazí na historické pohřebiště, které rozpoutá bouřlivé diskuse v odborných i laických kruzích na desítky let.

Tomuto místu se již v 18. století říkalo Mrchovláčka, protože zde v minulosti lidé zakopávali uhynulý dobytek, takzvané mršiny. Ve 20. století se zde také našly kosterní pozůstatky. Poprvé se v inkriminované lokalitě narazilo na lidské ostatky roku 1950 a ještě o pár let později, ale až roku 1966 došlo k řádnému archeologickému průzkumu. O tom, proč byly první dva případy přehlédnuty a neřešeny, se dnes můžeme již jen dohadovat. Příběh, který dodnes není kompletně uzavřen, tak rozjel až pan Zmek, když vykopal na svém pozemku nebožtíka a zavolał policii. Policejní lékař při ohledání místa vyhodnotil lidské ostatky jako tak staré, že nejde o práci pro policii, ale pro úplně

jinou instituci. Případ byl tedy postoupen Archeologickému ústavu ČSAV a svěřen Jaroslavu Špačkovi. Ten již během odkrývání hrobů začal tušit, že nepůjde o běžné vykopávky. Těla nebyla uložena v rituálních polohách, ale na boku, některá byla možná pohřbena svázaná s obličejem k zemi, a ve třech hrobech ležela s oddělenou hlavou. Získané poznatky vedly k názoru, že jde o pohřebiště s prvky vampyrismu a mohlo by se teoreticky nazvat pohřebištěm vampýrů. Dalším důvodem, který přivedl Jaroslava Špačka k myšlence, že pohřbení byli považováni ve své době za vampýry, bylo odlišné směrování hrobů. Z období 10.–11. století, do kterého J. Špaček pohřebiště datoval, se nekropole vyznačují uložením těl v pravidelných řadách, s hlavami směřujícími k západu. Uložení těl v jiné poloze ukazuje na rozdíl mezi těmito a jinými pohřbenými. A i to je jedním z důvodů, proč

→ Původní záběry z pohřebiště pořízené r. 1966, spodní obrázek ukazuje hrob číslo 8, který je do února součástí výstavy v čelákovickém muzeu.

se domníval, že jde o vampýry. Jaroslav Špaček se svým týmem odkryl jedenáct hrobů, v nichž leželo čtrnáct těl. Nejděsivější hroby jsou patrně čísla 6, 7 a 8, kde byli lidé s oddělenou hlavou. V hrobě číslo 6 byla podle Jaroslava Špačka nebožtíkovi lebka posmrtně ukroucena. Domníval se tehdy, že k tomu došlo až nějakou dobu po smrti, protože svalstvo již muselo být zetlelé. Do hrobu číslo 11 byla druhotně uložena další lebka,

Objev kosterních zbytků z roku 1966 odstartoval příběh, který stále ještě nemá konec

zde archeologové našli hlavy dvě. Během výzkumu před padesáti lety se podařilo u většiny koster určit pohlaví. U těch, u nichž k určení došlo, se ukázalo, že všechno byli muži ve věku 20–60 let, s výškou okolo 168 centimetrů.

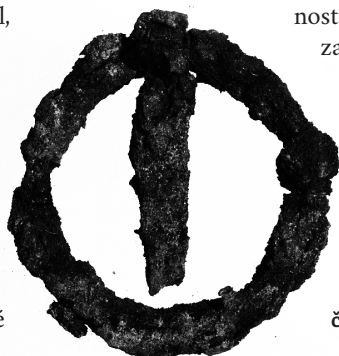
NESROVNALOSTI VE VÝZKUMU

Čelákovice tak celosvětově prosluly, hlavně v bulváru, jako obec, kde v minulosti žili vampýři. Každá hypotéza či teorie se dříve či později znovu prověřuje a s postupem vědy se může potvrdit, vyvrátit nebo upravit. Jinak tomu není ani s vampýry z Čelákovic. Rozhodně nemá smysl, a ani nechceme nějak zpochybňovat výsledky Jaroslava Špačka, který na tomto případě strávil stovky hodin práce, ale i v archeologii došlo k pokroku a k používání nových metod a technik, které

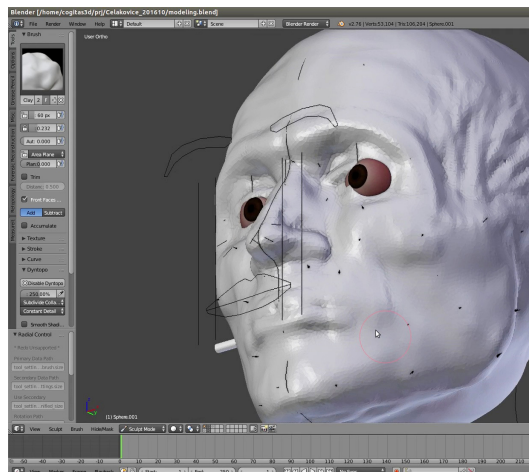
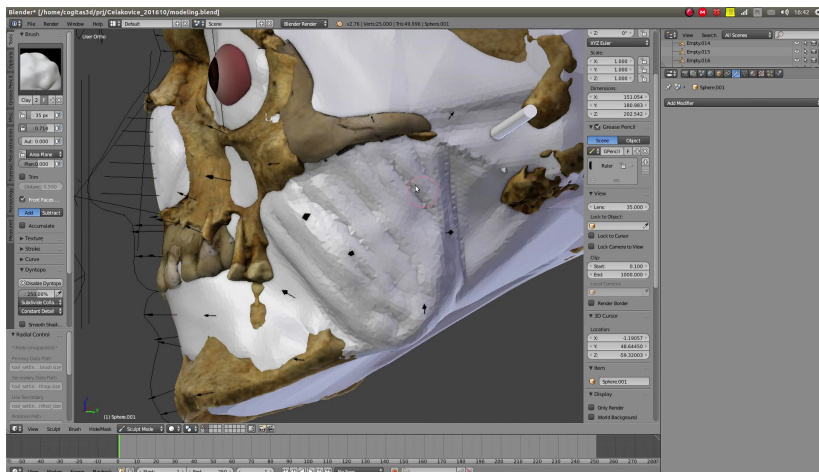
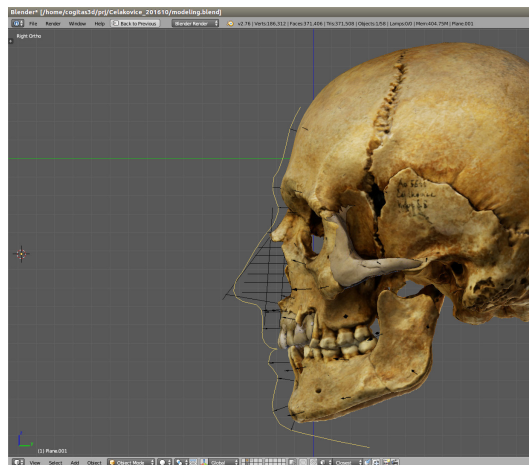
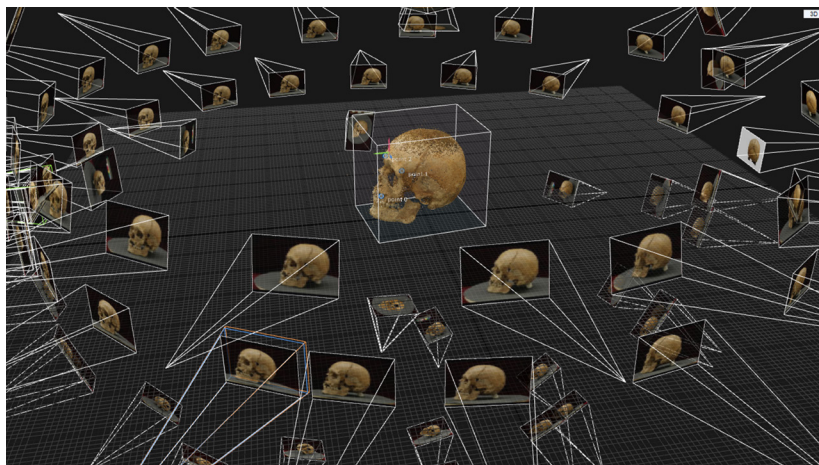
jednoduše v roce 1966 neexistovaly. Proto v případě Čelákovic vyvstaly nové možnosti i závěry.

První pochybnosti o správnosti výsledků ze 70. let zazněly nepřímo od antropologů, kteří poukazují na fyzické vlastnosti „vampýrů“ z Čelákovic.

Vůbec neodpovídají české raně středověké populaci z 10.–12. století, ale shodují se s populací vrcholného a pozdního středověku, tedy 13.–15. století. Toto první zpochybnění však skončilo respektováním archeologického datování vedoucího výzkumu a vznikem hypotézy, že se jednalo o fyzicky „cizorodou“ skupinu lidí, kteří pohřbívali své členy na zvlášť

← Přezka, která byla jedním z důvodů datování čelákovického nálezů do raného středověku 10.–11. století.

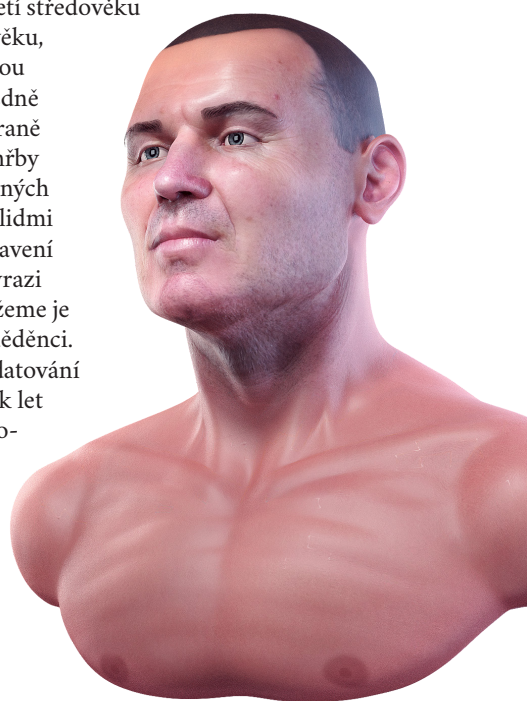
↑ Rozfázovaný postup tvorby nové 3D vizualizace tváře muže z čelákovického hrobu číslo 8. Autor finální podoby, Cícero Moraes, musel vyhodnotit, jak mohly vypadat měkké části obličeje a následně nasimulovat kůži.

ním pohřebišti. „Vcelku nejde tolik o nerespektování ustálené orientace hrobů hlavou k západu. Závažnějším faktem je pro určení, kdo v hrobě leží, že těla byla pochována úplně mimo hřbitov, a tedy do neposvěcené půdy. S protivampyrickými opatřeními se zpravidla lze podle dosavadních znalostí setkat na tělech nebožtíků, kteří byli pochováni na regulérních pohřebištích a hřbitovech,“ říká k orientaci hrobů Dana Klírová, která je kurátorkou muzea v Čelákovicích a připravovala letošní výstavu o čelákovickém nález.

KDY A KDO

Kolem roku 2000 se znovu rozpoutala diskuse o datování a interpretaci čelákovického pohřebiště. Někteří archeologové poukazovali na chronologickou neurči-

tost nález, kvůli které lze datovat pohřby do několika století středověku a počátku novověku, a hlavně nápadnou podobnost s pozdně středověkými a raně novověkými pohřby sociálně vyloučených osob. Takovými lidmi mohou být popravení delikventi, sebevrazi nebo tuláci. Můžeme je nazvat třeba vydědenci. Široký interval datování na několik stovek let vysvětluje archeoložka z Centra

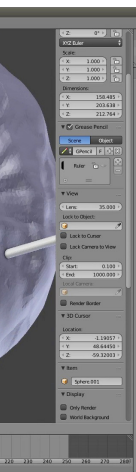

Zaujala vás vizualizace muže z hrobu číslo 8? Prohlédněte si jej ze všech stran.

bit.ly/vampyr-lebka

bit.ly/vampyr-clovek

medievistických studií AV ČR
Pavína Mašková:
„Datování

z roku 1966 vycházelo mimo jiné z nálezů několika přezek z opasků. Jenže tento jednoduchý typ přezky se používal od raného středověku až po novověk. A proč tedy Jaroslav Špaček uvažoval, že jde o dobu 10. či 11. století? Například proto, že v té době začala publikovat své výzkumy archeoložka Zdeňka Krumphanzlová, která interpretovala některé odchylky a zvláštnosti na raně středověkých pohřebištích jako „protivampyrické zásahy“. Jejimi závěry se nechal Jaroslav Špaček inspirovat. Tak by se dalo vysvětlit datování nálezu a též myšlenka o pohřebišti „vampyrů“. Kvůli novým zjištěním se rozhořela pře mezi zastánci staré vampýrské teorie a teorie nové, vyděděnecké. Zastánci nové hypotézy však mají velký trumf, a to výsledky současné radio-karbonové analýzy, která dobu života čelákovických „vampyrů“ vymezuje do 14. století. Moderní metody tedy ukazují, že spíše než

INZERCE

NOVÁ KNIHA

spoluzakladatele magazínu Koktejl

JOSEFA FORMÁNKA

od **11. 11.** na pultech
u všech dobrých knihkupců

*Laskavá kniha
o podivuhodných osudech
dotýkajících se života
Teodora D.
Příběhy několika hrdinů
o lásce, pokoře, odpuštění,
naději a smíření.*

Prvních **150** čtenářů, co si knihu
objedná na www.koktejl.cz,
ji dostane i s podpisem autora.

↑ Kurátorka výstavy Dana Klírová při instalaci expozice v čelákovickém muzeu. Otevřena bude do konce února.

raně středověcí vampýři jsou v Čelákovicích uloženi vydědenci z doby vrcholného středověku. Což ani v nejmenším nesnižuje významnost nálezů, protože podobně rozsáhlé pohřebiště vydědenců v České republice není známo a v rámci Evropy jich je jen pár. Jediný, kdo může zaplákat nad zveřejněním nových poznatků, je bulvár prahnoucí po super senzaci za každou cenu, třeba i navzdory pravdivosti zprávy.

Pohřebiště je podle nových zjištění spíše místem posledního odpočinku vydědenců společnosti než vampýrů

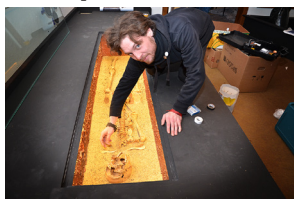
OBLIČEJE MRTVÝCH

V současnosti v muzeu v Čelákovicích probíhá výstava, která osvětluje pravdu o zdejších pohřebišti a jeho obyvatelích. Pro potřeby výstavy napadlo kurátorku Danu Klírovou vytvořit virtuální 3D model hlavy

POZVÁNKA na výstavu

OD 11. 11. 2016 DO 26. 2. 2017

mají návštěvníci Čelákovického muzea **UNIKÁTNÍ ŠANCI** seznámit se s historií, týkající se nálezů pohřebišti v roce 1966. V té době bylo považováno za pohřebiště „vampýrů“, protože se v mnoha aspektech lišilo od běžných raně středověkých pohřebišť. Na otázku, zda byli či nebyli v Čelákovicích pochováni vampýři, odpovídá již článek. **OSOBNÍ NÁVŠTĚVU** můžeme jen doporučit.

jednoho z pohřbených mužů a ukázat lidem, jak v realu mohl vypadat. Práce to byla náročná, nejprve se musela ze všech stran nafotit lebka. Tak vznikla kolekce 102 obrázků, které dvojice geodetů Jiří Šindelář a Eva Stuchlíková složili pomocí vícenásobkové fotogrammetrie do 3D modelu. Digitální lebka potom putovala až do Brazílie do rukou Cícera Moraese, grafika věnujícímu se 3D designu, který na lebku domodeloval svaly, virtuálně ji potáhl kůží, doplnil

měkké části jako nos, oči a přidal také vlasy a vousy, čímž dal čelákovickému vampýrovi či vydědenci možnou tvář. Výsledkem je unikátní možnost pohlédnout do obličeje muže, který se řízením osudu ve středověku dostal na pohřebiště lidí vyčleněných z nějakých důvodů z normální společnosti. Samozřejmě dnes nelze s naprostou jistotou tvrdit, jakou barvu očí či vlasů měl. Také nelze říct, zda měl vlasy dlouhé, krátké, nosil či nenosil vous. To vše je invence Cícera Moraese. Hlavní význam tohoto grafického zpracování je ukázka, že nešlo o žádného démonického tvora, nýbrž o docela obyčejného člověka. V muzeu ho pojmenovali Mikšík, což je zdrobnělina jména Mikuláš. Toto jméno je typické pro 14. století a opodstatnění má i zdrobnělina jména. Jaké opodstatnění, to může všímavý návštěvník zjistit při návštěvě výstavy v Čelákovicích.

Tvůrce zmizelých tváří

CÍCERO MORAES VRÁTIL PODOBU ČELÁKOVICKÉMU VAMPÝROVI

Rodák z Brazílie, Cícero Moraes (34 let), pracoval již od konce studia jako 3D grafik, zaměřený na modelaci architektury a reklamu. Osudovou změnou v jeho životě byl jeden večer roku 2011, když se do jeho domu vloupali dva zloději. Došlo k fyzické konfrontaci, která skončila střelbou. Cícero Moraes utrpěl během ochrany své rodiny střelné zranění na hlavě. Oba útočníci utekli. Zranění se naštěstí ukázalo jako lehké, nicméně stres a psychické vypětí z prožité situace u něho způsobily deprese. Snažil se jim nepodléhat a začal proti nim účinně bojovat. Svůj antidepressivní boj vedl na poli, které mu bylo blízké, a to ve 3D designu, ale zvolil si jiné téma než doposud. „Vždy mě lákalo zkusit modelovat lidské tváře, byla to má srdeční záležitost. Jen jsem nikdy neměl dost času a hlavně odvahy to zkusit. Přišlo mi, že jde o poznání náročnější práci, než má dosavadní tvorba 3D designu,“ říká o svých začátcích sám Cícero Moraes. Zkušenost, kdy byl přímo konfrontován se smrtí, hleděl jí zblízka do tváře, vedla k tomu, že se pustil do 3D modelování obličejů. A to s takovým nadšením a pevnou vůlí, že se z něj během pěti let stal jeden ze světových mistrů v tomto oboru.

Pohlédnout smrti do tváře byl pro mě impuls začít se zabývat věcmi, které jsem odkládal

ZNOVUOBJEVENÉ TVÁŘE

První velkou příležitostí pro rozvinutí talentu byl projekt rekonstrukce tváře svatého Antonína Paduánského. Zadání se zhostil v duchu Césarova výroku: „Přišel jsem, viděl jsem, zvítězil jsem.“ Velký úspěch, který přišel po představení finálního obličeje, mu rozehnal deprese a další zadání na 3D modelace tváří na sebe nenechaly dlouho čekat. V současné době má ve svém profesionálním portfoliu tváře sedmi světců a dvou blahořečených. Vrátil tvář Pánu ze Sipánu, patrně nejmocnějšímu vládci Jižní Ameriky v předindické době. Jeho posledním velkým počinem je pak tvář údajného vampýra z Čelákovice. Jak sám říká: „Miluji práci na tvorbě dávno zmizelých tváří. Jsem v podstatě samouk a jsem rád, že se má práce líbí. Navíc díky spolupráci na těchto projektech se nejen stále zdokonaluji v technice vlastní práce, ale dostávám se i k maximálně zajímavým tématům a informacím. Dozvídám se mnohé z historie a kultury. A navíc získávám skvělé kontakty na lidi, mezi nimiž je dnes mnoho mých přátel.“ V současné době pracuje Cícero Moraes jako forenzní 3D designér a koordinátor brazilského týmu forenzní antropologie a forenzní stomatologie.

Forenzní 3D designér Cícero Moraes a jeho práce, Růžena Limská (↑↑) a sv. Antonín Paduánský (↑).